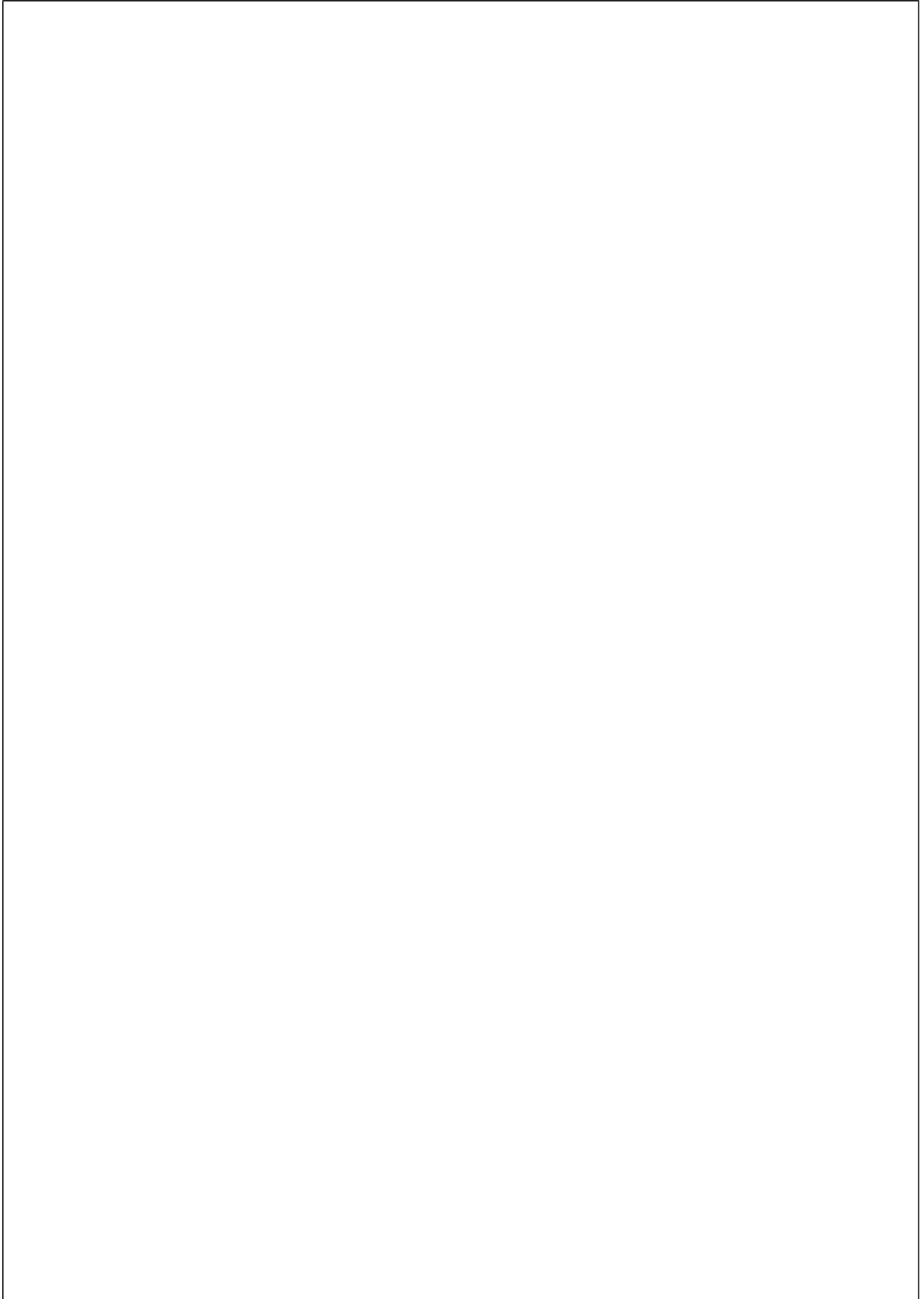

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/233554,Odsloniecie-tablicy-poswieconej-Urszuli-Szumskiej.html>
27.02.2026, 10:45

Odślonięcie tablicy poświęconej Urszuli Szumskiej

17 listopada 2025 r. w Liceum Ogólnokształcącym im. Mikołaja Kopernika w Tarnobrzegu odbyła się uroczystość odsłonięcia i poświęcenia tablicy upamiętniającej Urszulę Szumską. W uroczystości udział wziął zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski.

17.11.2025

[Urszula Szumska](#) [Zbrodnia Wołyńska](#)

W liceum przy ul. Jachowicza 13 po powitaniu gości i odśpiewaniu hymnu państwowego przypomniano sylwetkę patronki wydarzenia – doktor historii, pedagog, „strażniczki” pamięci o ofiarach rzezi wołyńskiej – przedstawiając najważniejsze momenty jej życia i działalności.

Podczas części oficjalnej głos zabrał zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr hab. Karol Polejowski, który podkreślił, że życie Urszuli Szumskiej stanowi przykład wierności wartościom, które kształtowały polską tożsamość w XX wieku. W swoim wystąpieniu mówił:

- Urszula Szumska urodziła się w czasach, gdy Polski nie było na mapach. Ale dojrzała i kształciła się w wolnej i niepodległej Polsce, którą ukochała jako coś najdroższego. I tę miłość przelewała na swoich uczniów.

Wskazał także na ogromny wkład Bohaterki w odkrywanie kart trudnej historii Polski:

- Poświęciła całe swoje życie na to, aby pamięć o polskich ofiarach ukraińskich zbrodni na Wołyniu i województwach południowo-wschodnich II Rzeczypospolitej nie zaginęła. My w Instytucie Pamięci Narodowej dbamy o to, aby takie postacie znalazły należne jej miejsce w naszej pamięci i świadomości. Naszym obowiązkiem jest także domagać się od Ukraińców, aby pozwolili nam w końcu odnaleźć, ekshumować i godnie pochować naszych przodków, którzy nadal leżą w dołach śmierci.

W wydarzeniu udział wzięła siostrzenica dr Urszuli Szumskiej – dr Małgorzata Kaganiec.

Decyzja o upamiętnieniu dr Urszuli Szumskiej została podjęta 14 kwietnia 2025 r. podczas spotkania zastępcy prezesa IPN, dr. hab. Karola Polejowskiego, z dyrektorem Muzeum-Zamku Tarnowskich w Tarnobrzegu, prof. dr. hab. Tadeuszem Zychem. Podkreślono wówczas, że dorobek dokumentacyjny Urszuli Szumskiej i jej wieloletnie zaangażowanie w badanie lokalnej historii zasługują na szczególne wyróżnienie i trwałe upamiętnienie.

Urszula Szumska ps. „Żmuda” (1907-1994), doktor historii, pedagog, harcerka, członek Komitetu Ziemi Wschodnich we Lwowie, żołnierz ZWZ-AK, „strażnik” pamięci o ofiarach rzezi wołyńskiej.

Szumska urodziła się w Stanisławowie jako jedno z siedmiorga dzieci Ludwika i Wincentyny z d. Mazepa. 30 maja 1925 r. uzyskała świadectwo dojrzałości. Po maturze przeniosła się wraz z matką i rodzeństwem (rok wcześniej zmarł jej ojciec) do Lwowa, gdzie rozpoczęła studia na Wydziale Historyczno-Filozoficznym Uniwersytetu Jana Kazimierza.

W marcu 1930 r. ukończyła studia wyższe, a od 1 września 1930 r. podjęła pracę w szkole. Najpierw uczyła w gimnazjum w Łańcucie, po dwóch latach przeniosła się do Gimnazjum im. Stefana Czarnieckiego w Nisku, skąd po roku skierowano ją do Państwowego Gimnazjum Męskiego im. Hetmana Jana Tarnowskiego w Tarnobrzegu. Tutaj uczyła języka polskiego i historii. Jej uczennice tak wspominały swoją nauczycielkę: „Dr Szumska uczyła języka polskiego, historii i zagadnień życia współczesnego. Była niezmiernie uzdolnionym pedagogiem, ale również bardzo wymagającym. Jej wykłady z historii wygłaszane wspaniałą polszczyzną były rewelacją w tamtych latach”.

Szumska w 1935 r. z miejscową drużyną harcerzy wzięła udział w ogólnopolskim zlocie harcerzy w Spale.

W 1936 r. doktoryzowała się na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie na podstawie pracy *Anglia a Polska w epoce humanizmu i reformacji. Związki kulturalne*.

W lipcu 1939 r. Szumska została skierowana do pracy w Państwowym XI Gimnazjum Męskim im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich we Lwowie. Jednocześnie została mianowana adiunktem na Uniwersytecie Jana Kazimierza. Niestety, tej ostatniej pracy nie podjęła ze względu na wybuch wojny.

Gdy Lwów – na mocy paktu Ribbentrop-Mołotow – znalazł się w rękach sowieckich, Szumska uczestniczyła w akcji pomocy rodzinom deportowanym w głąb ZSRS, organizując dla nich odzież i żywność. Równocześnie zaangażowała się w działalność konspiracyjną, wstępując w szeregi ZWZ.

Po zajęciu Lwowa przez wojska niemieckie Szumska uczestniczyła od lipca 1941 r. w tajnym nauczaniu oraz działalności dwóch tolerowanych przez Niemców organizacji pomocowych: Rady Głównej Opiekuńczej, oraz Polskiego Czerwonego Krzyża.

W lipcu 1943 r. Szumska podjęła działalność w Komitecie Ziemi Wschodnich we Lwowie. Celem Komitetu było prowadzenie tzw. akcji dokumentacyjnej. Szumska prowadziła ewidencję ofiar OUN-UPA w latach 1943–1944 (w t. 1-2 *Dokumentów zbrodni wołyńskiej* znajduje się spis przynajmniej 26 886 ofiar), ale też wykazy ocalałych, którzy przybywali do Lwowa szukać pomocy.

Po ponownym zajęciu Lwowa przez Sowieców w lipcu 1944 r. Szumska została aresztowana przez NKWD. Poddawano ją długotrwałym przesłuchaniom i więziono w bardzo ciężkich warunkach (jej cela była zalana wodą oraz fekaliami). Wspomnienia stamtąd stale wracały pod koniec jej życia.

Po wojnie wyjechała na Śląsk – do Bytomia. Zabrała ze sobą materiały dotyczące ludobójstwa dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich z OUN-UPA. Była wielokrotnie przesłuchiwana przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, a podczas rewizji przeprowadzonej w kwietniu 1947 r. zabrano jej jeden z zeszytów z wykazem Polaków zamordowanych przez Ukraińców na Wołyniu. Szumska na Śląsku spotkała swojego przedwojennego ucznia Bolesława Zybure. Przekazała mu większość wołyńskiego archiwum, które Zybura wywiózł do Tarnobrzegu. Tu ukrył je na strychu rodzinnego domu. Archiwum w stanie nienaruszonym dotrwało do naszych czasów – zostało odnalezione w 2021 r.

W 1945 r. Szumska rozpoczęła pracę w Państwowym Liceum Żeńskim w Bytomiu. W 1961 r. została adiunktem w Instytucie Historii w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu.

Niewątpliwie najważniejszym dokonaniem w życiu Urszuli Szumskiej była praca dokumentacyjna na rzecz zachowania pamięci o sytuacji Polaków na Kresach Wschodnich podczas okupacji, ze

szczególnym uwzględnieniem relacji z okresu rzezi wołyńskiej. Szumska spisywała te relacje, ale też dokonała rzeczy nie mniej ważnej – potrafiła to swoiste archiwum, często z narażeniem życia, przechować. Przewiozła je wraz z niewielkim własnym dobytkiem do Bytomia, gdzie przezornie dokonała jego podziału. Część zostawiła w swoim mieszkaniu, a część przeniosła do znajomej i ukryła. W 1958 r. zdecydowała się przekazać większość przechowywanych dokumentów wołyńskich do Biblioteki Ossolineum we Wrocławiu. Poza nią nikt wtedy nie wiedział, iż jest to tylko część wołyńskiego archiwum. Ta najważniejsza została ukryta w Tarnobrzegu. Część tej bezcennej spuścizny została wydana w t. 1-2 *Dokumentów zbrodni wołyńskiej*.

Dokumenty zbrodni wołyńskiej – t. 1-2 – mają ogromne znaczenie dla badań nad zbrodnią wołyńską; zawierają relacje naocznych świadków ludobójczych działań nacjonalistów ukraińskich.

[Tom 1](#) – zawiera relacje pochodzące w zdecydowanej większości z województwa wołyńskiego i obejmuje wydarzenia od marca do grudnia 1943 r. Relacje spisywano od kilku tygodni do kilku miesięcy po opisywanych wydarzeniach.

[Tom 2](#) – relacje dotyczą województw tarnopolskiego, stanisławowskiego i lwowskiego oraz pochodzą z pierwszej połowy 1944 r. Niektóre relacje zostały spisane nawet kilka dni po opisywanych wydarzeniach.

Dowiedz się więcej:

- [Paweł Sokołowski: Ofiary i liczby. Dokumenty zbrodni wołyńskiej o okolicznościach śmierci Polaków](#)
- [„Biuletyn IPN” nr 7-8/2023 – Wołyń. 80. rocznica](#)
- [Artykuły o Zbrodni Wołyńskiej na portalu przystanekhistoria.pl](#)
- [Publikacja: Zbrodnia wołyńska w świetle prawa międzynarodowego](#)
- [Publikacja: Ocaleni z ludobójstwa. Wspomnienia Polaków z Wołynia](#)
- [Publikacja: Zbrodnie Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i Ukraińskiej Powstańczej Armii na Kresach Południowo-Wschodnich II Rzeczypospolitej \(1939–1945\) w dokumentach. Studia i materiały](#)
- [Publikacja: Kres. Historie dzieci ocalonych z pogromów, wyd. 2 zmienione i rozszerzone](#)
- [E-book: Dokumenty zbrodni wołyńskiej tom 1](#)
- [E-book: Dokumenty zbrodni wołyńskiej tom 2](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Tarnobrzeg

Centrala

Zbrodnia wołyńska

Upamiętnienie